

הרב יהודה הלוי עמיהי

האכלת תבואה שגדלה בכרם של גוי לבהמות

שאלה

האם יש איסור להאכיל בהמה מירקות שגדלו בכרם של נכרי?

א. איסור כלאי הכרם בשל נכרי

נאמר בירושלמי (כלאים פ"ז ה"ג):

כתיב לא תזרע כרמך כלאים אין לי אלא כרמך, כרם אחר מנין? ת"ל כרם ולא כלאים. אמר רבי לעזר דרבי מאיר היא, דרבי מאיר אמר אין לגוי קנין בארץ ישראל לפוטרו מן המעשרות. אמר ר' יוחנן דברי הכל היא. תיפתר בגוי שזרע כרמו כלאים ולקחו ממנו ישראל. רבי יונה ורבי יוסה תרויהון אמרי דרבי מאיר היא. בביאור הגר"א הסביר את מחלוקת ר' לעזר ור' יוחנן:

כרם אחר - מנין שיהא חייב אפילו זרע כרמו של גוי כלאים. **ת"ל כרם ולא כרמך** - מדכתיב ותבואת הכרם התם לא כתיב כרמך אלא כרם לרבות של עכו"ם וחייב. **אמר רבי לעזר דרבי מאיר** - פי' הא דמרבה הכא דאף בשל גוי אסור לזרוע כלאים, אתיא כר"מ, דאמר אין קנין לעכו"ם בא"י, דא"כ הוי כמו של ישראל אחר, ולכך אתי שפיר הא דקתני בברייתא של אחרים דמשמע של עכו"ם בכלל, דאי לרבנן דסברי יש קנין וכו' מגלן דבשל עכו"ם חייב דילמא האי כרם אתי לרבות של ישראל אחר. **אמר ר' יוחנן דברי הכל היא** - פי' דאתא האי ברייתא אפילו כרבנן דסברי יש קנין וכו' וא"כ כרמו של עכו"ם מותר ליזרע כלאים, והא דקתני הכא כרם אחרים דמשמע דשל עכו"ם לחיוב. **תיפתר בגוי שזרע** - וקמ"ל מקרא דכרם שאינו צריך שיהיה דוקא בשעת זריעה כרמו אלא אפילו לקח אח"כ חייב, והשתא אתי שפיר אפי' לרבנן דזה אסור טפי מבשל ישראל אחר, וכיון דלא כתיב כרמך א"כ אפילו של ישראל אחר חייב כ"ש הכא.

מדברי הירושלמי אנו לומדים שלדעת ר' לעזר מי שסובר שכלאי הכרם של נכרים אסורים סובר שאין קניין לעכו"ם, ולכן גם כרם אחרים (גויים) אסור. אולם ר' יוחנן אומר שאפשר להעמיד את הברייתא האוסרת כרם של גויים גם כרבנן הסוברים שיש קניין לעכו"ם, בכל אופן אסור ליהודי לקחת שדה מגוי שעשה כלאיים בשדהו, ולכן הברייתא אוסרת. נראה מלשון הירושלמי שלעצם החיוב בכלאיים בשדה נכרי מסכימים ר' יוחנן ורבי לעזר שהשאלה היא האם יש קניין לגוי או לא.

ב. דין כלאי זרעים באדמת נכרי

הרמב"ם (הל' כלאים פ"א ה"ג) כתב את דין כלאי זרעים בשדה של נכרי, וזו לשונו: 'אסור לזרוע כלאים לנכרי, ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים'. משמע מלשוננו שאפילו בשדה נכרי אסור ליהודי לזרוע. ה'כסף משנה' הסביר את סיבת האיסור, וזו לשונו:

והר"י קורקוס ז"ל תירץ דה"ק ואסור לזרוע כלאים לנכרי פירוש אפילו בשדה של נכרי דהא בארץ קיימין ואין קנין לנכרי, ודכוותה מותר לומר לנכרי שיזרע כלאים בשדהו של נכרי כיון שהזרוע נכרי וקרקע של נכרי לא אסרו, ואף אם הוא בשליחות ישראל ולצרכו מותר.

מדברי ה'כסף משנה' (על פי דברי המהרי"ק) עולה שכיוון שאין קניין לנכרי לנכרי להפקיע מקדושת הארץ, אסור ליהודי לזרוע אפילו בקרקע הגוי. מכאן עולה שהסוברים יש קניין לעכו"ם להפקיע, ולפחות כל זמן שהקרקע ברשות הגוי, מותר לזרוע בקרקע הנכרי בארץ ישראל, שאין לקרקע דין של ארץ ישראל. על פי יסוד זה שדין כלאי זרעים תלוי בשאלה אם יש קניין או אין קניין לנכרי, יש להתיר זריעת כלאים בשדה של נכרי בארץ ישראל. ה'מנחת חינוך' (מצווה רמה אות טז) כתב, וזו לשונו:

ונראה דהר"מ לאו מטעם קנין ואין קנין נוגע בה, רק שיטתו כשיטת ר"ת (בתוס' קידושין לו ע"ב ד"ה כל ובעבודה זרה שם ד"ה אין עודרין) (הראשון) (מהירושלמי) דערלה וכלאים נוהגין בשל גוי, וכן דעת הר"מ (הל' מעשר שני פ"י ה"ה, ה"ט)... מכל מקום נוהגין ערלה וכלאים בגוי, וכעת איני יודע למה?

שאלת ה'מנחת חינוך' היא מדוע יש איסור כלאים בקרקע הגוי, אם אנו סוברים שיש קניין לגוי בארץ ישראל ופקעה קדושת ארץ ישראל כשהיא ביד הגוי. בשו"ת הרי"מ² יישב את שאלת ה'מנחת חינוך' באמרו שרק לענין תרומה שזה דין בפירות אנו דנים בשאלה אם יש או אין קניין, אבל הקרקע לעולם לא פוקעת מקדושתה ולכן יש לאסור כלאי הכרם גם בכרם נכרי, אפילו למאן דאמר יש קנין לעכו"ם. ומשמע שסובר שכלאי הכרם אסורים בשל נכרי גם למאן דאמר יש קניין.³

העולה, למאן דאמר אין קניין לעכו"ם להפקיע מקדושת א"י, אסור ליהנות מכלאים של הגוי, ואף למאן דאמר יש קניין לגוי, אסור ליהנות מכלאי הגוי מדינא או מדרבנן.

ג. איסור אכילת פירות כלאי הכרם

הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ו) כתב, וזו לשונו:

כלאי הכרם כיצד מין ממני תבואה או מיני ירקות שנזרעו עם הגפן בין שזרע ישראל, בין שזרע נכרי, בין שעלו מאליהן, בין שנטע הגפן בתוך הירק שניהם

1. רמב"ם, הל' תרומות פ"א ה"א.

2. שו"ת הרי"מ, י"ד סי' יט.

3. עיין פסקי הלכות י"ד דוד, ח"ב דף יד; שאילת דוד, ח"א עניני שביעית דף טו-טז. ועיין חוקות הארץ, פ"א ה"ג אות א, פ"ה ה"ה הערה 2; אנציקלופדיה תלמודית, כך ל כלאי הכרם, שהביאו שיש דעות שהאיסור למאן דאמר יש קניין הוא רק מדרבנן.

אסורין באכילה ובהנייה שנאמר פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם, כלומר פן תתרחק ותאסור שניהם. מפשטות לשונו משמע שמדובר בכרם ישראל אלא שיהודי או גוי זרעו בו, וכן אם עלו הירק והתבואה מאליהם יש בכך איסור כלאיים. אולם לא כתב מה הדין אם הכרם הוא של גוי ואין ליהודי בעלות בכרם כלל, אלא שהגוי נותן לבהמת ישראל את הפירות והירקות הגדלים בכרם. הרב ישראל ליפשיץ (מחבר 'תפארת ישראל') כתב בקונטרס 'בתי כלאים' (אות מח) שכלאיים שזרע הנכרי אסורים ככלאיים של ישראל, וזו לשונו: גם עכו"ם שזרע כלאי הכרם בשדהו אסור בהנאה וטעון שריפה כשאר כלאי הכרם שזרעו ישראל. ותמהני שלא נזכר זה ביו"ד סי' רצד. ב'תפארת יעקב' (אות כו) כתב ששאלת ה'בתי כלאים' מדוע לא הוזכר דין זה ב'שלחן ערוך' לא קשה מכיוון שכתב ב'שלחן ערוך'⁴ שאין עודרים עם הגוי אבל עוקרין למעט תפלה, מכאן שאסור לעבוד בכרם של נכרי, ויש בכך איסור כלאיים ולכן אסור בהנאה.⁵

ד. מלקות בכלאי הכרם של גוי

לעניין מלקות בהנאה מכלאי הכרם נחלקו האחרונים: לדעת ספר 'החינוך' ו'מנחת חינוך'⁶ לוקים אפילו בהנאה גרידא ואילו ה'משנה למלך'⁷ כתב שאין לוקים על הנאה מכלאי הכרם בהנאה בלבד ללא אכילה. בכל אופן ברור לכו"ע שיש איסור להאכיל כלאי הכרם אפילו של נכרי.

סיכום

- א. גוי שזרע את כרמו כלאיים - הפירות אסורים.
- ב. לרוב הדעות גם בכרם גוי שהתבואה עלתה בו מאליו יש איסור כלאיים, ויש מי שהקל בכך.
- ג. הנאה מכלאי הכרם של גוי יש שפטרו מחיוב מלקות, אבל יש איסור לאכול או להאכיל כלאי הכרם אפילו לבהמות.

4. שו"ע, יו"ד סי' רצו סעי' א.
 5. ועיין בתפארת יעקב במה שכתב לעניין העולה מאליו בכרם של נכרי.
 6. ספר החינוך, מצווה תקמט; מנחת חינוך, שם ד"ה וכתב הרב.
 7. משנה למלך, פ"ה מיסודי התורה ה"ח.